https://doi.org/10.33919/cccnbu.24.1.22

ОВЛАДЯВАНЕ НА АКАДЕМИЧНИ ЧУЖДОЕЗИКОВИ УМЕНИЯ ЧРЕЗ ЗАДАЧИ ЗА ЧЕТЕНЕ С РАЗБИРАНЕ

Милка Хаджикотева

Нов български университет

Резюме: В статията се разглежда развиването на умения за четене с разбиране, прилагани от студенти по чужд език, записали академични филологически програми. Представен е структуриран подход, прилаган в курс по английски като втори чужд език в Нов български университет, като се твърди, че усвоените в процеса на обучение умения могат да бъдат приложими при изучаването както на втория, така и на първия чужд език.

Ключови думи: филологически специалности, чужд език, четене с разбиране

MASTERING ACADEMIC FOREIGN LANGUAGE SKILLS THROUGH READING COMPREHENSION ASSIGNMENTS

Milka Hadjikoteva

New Bulgarian University

Abstract: The article focuses on the development of reading comprehension skills used by foreign language students enrolled in academic philology programmes. A structured approach applied in the English as a second foreign language course at New Bulgarian University is presented, claiming that the skills mastered in the process can be applicable in studying both the first and second foreign language.

Keywords: philology majors, foreign language, reading comprehension

Изучаването на втори чужд език във филологическите специалности в университетите изисква подход, при който студентите да се приучат активно да се занимават с втория език и да отделят необходимото време и усилия да напреднат, като използват стратегиите и уменията, развивани при овладяването на основния език в специалността. Уменията за четене с разбиране, които те придобиват в процеса на овладяване на първия си чужд език, е възможно да бъдат пренасяни и дори разширявани при поставянето на подходящи задачи за четене на втория чужд език. Настоящата статия разглежда един възможен структуриран подход, прилаган в занятията по английски език, като втори чужд език в Нов български университет, и анализиран с цел оптимизиране на обучението на студентите от филологическите специалности.

В обучението по чужд език уменията за четене с разбиране се развиват чрез поставяне на задачи и изграждане на стратегии за справяне с интензивно и екстензивно четене. Уменията за интензивно четене се развиват в рамките на предвидените занятия, по време на които студентите четат сравнително кратки текстове, съобразени с нивото им, и отговарят на въпроси, попълват липсваща информация, допълват подзаглавия на абзаците, дописват история, пишат резюме та и т.н. Тези умения обучаваните прилагат в процеса на екстензивно четене (Krashen2011). Обикновено етапите на изпълнение на задачите върху текстове за четене с разбиране са три: преди четене, по време на чете-не и след четене.

Задачите преди четене включват запознаване с текста, активиране на предишни знания и запознаване с поставената конкретна задача. Запознаването с текста предполага развиване на умения за преглед на текста чрез анализиране на заглавието, подзаглавията, както и наличието на думи или изречения в курсив, за да добият студентите представа за основните идеи и структурата на текста. Активирането на предишни знания по темата на текста допринася за по-лесното му и бързо осмисляне и установяване на връзки с представената нова информация в него. Запознаването с поставената конкретна задача насочва вниманието на студентите към зададените въпроси към текста или липсващата информация, която търсят. Така четенето на текста придобива целенасоченост и мотивира студентите да работят върху поставената задача в рамките на ограничено време, обикновено не повече от 15 мин. по време на занятие.

По време четене студентите овладяват умения за анотиране на текста, стратегии за справяне с непознати думи и изрази и обобщаване на абзаците. Анотирането на текста е ключово за справяне с поставените задачи. Например, след запознаване със зададените въпроси върху текста преди прочитането му, воденето на бележки, подчертаването на ключови моменти и записването на идеи в полетата помага за активно анализиране и боравене с конкретния текст. Стратегиите за спра-

вяне с непознатите думи включват набор от умения за анализиране на структурата на думата (представка, корен, наставка), частта на реч-та, догадка за значението ѝ, използване на онлайн речник или ресурси за намиране на значението. Използването на капацитета на онлайн речниците, като например обръщане на внимание на примерите, публикувани към съответните речникови единици, разширяват възможностите за запомняне значението им и използване на думите в съответния контекст. Обобщаването на всеки от абзаците след прочитането му помага за проследяване на основните моменти в текста и по-доброто му разбиране.

Задачите след четене могат да бъдат разнообразни, като обикновено включват писане на резюме, преглед на непознатите думи и изрази и обмяна на опит. Писането на резюме на текста изисква запознаване на студентите със стратегии за откриване на ключови думи, основните идеи и аргументи, както и развиване на умения за перифразиране. Прегледът на непознатите думи и изрази се осъществява в дискусии на вече откритите дефиниции, съобразяването им с контекста и конкретните примери в изрази и изречения. Обмяната на опит е решаваща за въвличането на студентите в качественото изпълнение на задачата. Важно е студентите да се научат да преценяват качеството както на своя принос, така и на приноса на колегите си.

Всъщност интензивното четене на текстове, по време на занятия, развива стратегиите и уменията за активното ангажиране с текста. Комбинацията от задачи преди четене, по време на четене и след четене са насочени към създаване на трайни навици за четене с разбиране и анализ, които да се прилагат при самостоятелните занимания на студентите със заданията за екстензивно четене, чиито резултати се представят, проверяват и оценяват по време на занятията.

Дей и Бамфорд (Day и Bamford 2002) очертават десет характеристики на интензивното четене, интегрирано в процеса на чуждоезиковото обучение:

- обучаемите четат възможно най-много;
- запознават се с разнообразни материали по различни теми;
- избират какво искат да четат;
- постигат целите на четенето, а именно изпитване на удоволствие, събиране на информация и разбиране на прочетеното;
- четенето е награда сама по себе си;
- материалите за четене са в рамките на езиковата лексикална и граматична компетентност на обучаемите;
- четенето е индивидуален и съзерцателен процес;
- скоростта на четене обикновено се усилва;
- преподавателят ориентира обучаемите за целите на екстензивното четене;
- преподавателят служи за образец на обучаемите.

Изучаващите английски език като втори чужд език имат на разположение разнообразни материали като например сборници с подбрани според нивото на владеене на езика материали на издателствата Cambridge University Press, Heinemann, Oxford и Penguin и др., Интернет ресурси и романи, разкази, статии и т. н.

Екстензивното четене е обект на изследване от редица автори (Pigada, Schmitt 2006; Taguchi et al., 2004), които акцентират върху ползите, които се простират отвъд развиване на уменията за четене и обхващат широк кръг езикови знания. Обикновено екстензивното четене се използва като задание, поставено за работа от студентите в свободното им време, като резултатите се проверяват в края на семестъра, когато студентите следва да представят предварително одобрена за самостоятелен прочит книга и да обсъждат и анализират езиково съдържанието ѝ с преподавател или комисия. За справянето с тази задача се предлага структуриран подход за овладяване на умения за самостоятелно четене чрез активно въвличане на студентите в подготовката за разбиране и анализ на предварително одобрена книга.

В етапите на заданието от съществено значение е първият, а именно изборът на книга, принадлежаща към жанра художествена литература, със сюжетна линия и герои, които представляват интерес за студента. Студентите имат свободата да изберат произведението на определен автор, което е в синхрон с наблюдението на Мирчева (2014), че „Предоставянето на творческа свобода е важно условие за достигане на многообразни индивидуални, изобразителни решения и интерпретации – важно условие при определяне ефективността на учебно-възпитателния процес“. Следващите етапи са свързани с прочитане на една обособена част (глава, част или определен брой страници) всяка седмица и публикуване в предварително създаден от преподавателя форум в Мудъл за публикуване на непознати думи и изрази. Така студентите разширяват своите лексикални познания, което е от решаващо значение за подобряване на езиковите им умения. Според Нейкова (Нейкова 2015, 8) чрез работата с електронни платформи за обучение „се обогатяват възможностите за работа онлайн, подпомага се достъпът до разнообразни ресурси и се създават условия за индивидуализиране на учебната дейност.“ За целта студентите следва да намерят дефинициите на подходящото значение на съответните непознати думи и изрази в монолингвални речници (напр. Cambridge Online Dictionary, Oxford Online Dictionary, Merriam Webster, и т. н.), да ги въведат във форума, да добавят като цитати изреченията, в които са използвани в книгата, която четат, и да напишат резюме на съответната обособена част, която са прочели. Студентите имат достъп до записаните дефиниции и примери на непознати думи и изрази, публикувани от останалите студенти в групата, и така се запознават с разширен набор от лексикални единици, съобразявайки се с различните сюжети на четените от колегите им

книги. Заключителният етап включва запознаване на останалите студенти от групата с включените във форума непознати думи и изрази и представяне на резюметата по време на занятията. Така студентите развиват паралелно и умения за говорене и слушане, вкл. произношение, синтаксис и социална употреба на езика (Oxford 2001).

За разлика от интензивното четене на текстове по време на занятията, при което задачите преди четене включват запознаване с текста, активиране на предишни знания и запознаване с поставената конкретна задача, при екстензивното четене изборът на книга въз основа на интересите на студентите и запознаването с конкретните задачи при четенето в свободното време се случва еднократно. Въз основа на уменията, развити по време на интензивното четене на текстове по време на занятията, запознаването с книгата предполага развиване на умения за преглед на текста чрез намиране на информация за автора, анализиране на заглавието, преглед на съдържанието с цел установяване на адекватността за нивото на владеене на чуждия език от студента и запалване на интерес към сюжетната линия. Установяването на познанство с автора и прочита на други книги от същия автор се развива въз основата на успешното активиране на предишни знания по темата на текста при интензивното четене. Запознаването с поставените конкретни задачи мотивира студентите да предвидят време за работа с текста, речници и форума, за да се представят успешно по време на занятията.

Развитите по време на интензивното четене умения за анотиране на текст, стратегии за справяне с непознати думи и изрази и обобщаване на прочетените абзаци се затвърждават в процеса на екстензивното четене. Воденето на бележки, подчертаването на ключови моменти и записването на идеи, в полетата, е безценна подготовка за активно анализиране и боравене с текста. Вече въведените при интензивното четене и затвърдени стратегиите за справяне с непознатите думи, т.е. анализиране на структурата на думата, част на речта, използване на онлайн речник и ресурси за намиране на значението, се разширяват и предполагат активно участие на студентите чрез приноса им във форума, където те публикуват думи и изрази с дефиниции и примери от книгите си.

Чрез вече усвоените стратегии за справяне със задачи след интензивно четене на текст по време на занятията, писането на резюме и обмяната на опит чрез запознаване с приноса на колегите, студентите се подготвят за финалния етап на представяне на резултатите от своята работа. И при екстензивното четене обмяната на опит е решаваща за въвличането на студентите в качественото изпълнение на задачата. Студентите се мотивират да се представят успешно пред колегите си като повишават с всяка следваща своя изява качеството на своя принос, което мотивира и останалите студенти да повишават качеството на продукцията си.

Ако при интензивното четене на текстове по време на занятия се развиват стратегии и умения за активното ангажиране с текста, то за успешното представяне на резултатите от работата върху задачите при екстензивно четене тези стратегии и умения започват активно да се прилагат. Несъмнените предимства при този структуриран подход за екстензивно четене са активното ангажиране на студентите, разширяване на речниковия им запас и вникване в контекста. За активно ангажиране на студентите се използват стратегиите за анотиране, водене на бележки и обобщаване. Те не само подпомагат разбирането, но и подобряват запомнянето на информация. С цел разширяване на речниковия запас се използва активното търсене на непознати думи и изрази в монолонгвални речници, записване на дефиниции и включването им във форум, което допринася за постепенното разширяване на речниковия запас. И тъй като работата във форум предполага запознаване с дефинициите и резюметата на останалите студенти в групата, всеки студент се запознава с работата на колегите си и разширява още повече речниковия си запас. Вникването в контекста чрез намиране на примери от текста, онагледяващи непознатите думи и изрази за всеки един от студентите, им помага да получат информация за употребата на думите и изразите, подпомагайки разбирането отвъд дефинициите.

Не са за подценяване и уменията, които се изграждат, за критично мислене, целенасочено четене и ефективен преглед. В процеса на работа върху резюмиране на глави и части от прочетените книги, както и обсъждане на непознати думи, в групата се насърчават уменията за критично мислене. Така се развиват умения за анализ, синтез и преценка на информацията. Поставените цели за работа върху лексиката преди процеса на четене осигурява на студентите целенасоченост и подпомага съсредоточаването им върху конкретни цели и постигане на конкретни резултати. Публикуваните от списъци от дефиниции на думи и изрази, придружени с резюмета, служи като ценен ресурс за ефективен преглед. Така се затвърждава наученото и е полезно за подготовка за финалния изпит.

Използвайки горепосочените стратегии, студентите изграждат общност от съвместно обучаващи се личности, които развиват уменията си за писане и все по-уверено представят резултатите от своите индивидуални занимания. Дискусиите и представянията улесняват съвместното обучение. Споделянето на резюмета, дефиниции и обобщения с колегите им дава възможност да предоставят различни гледни точки и да задълбочат цялостното си разбиране. Практиката за резюмиране на глави и части от прочетените книги допринася за развитието на ефективни умения за писане, като се насърчава ясния и стегнат изказ. Всичко това несъмнено води до повишена увереност. Активното ангажиране с материала за четене и успешното изпълнение на задачите по него повишава увереността в собствените способности за четене и разбиране.

Рефлексията след четене на глави или части от книги насърчава мисленето за самия процес на обучение. Този мета-когнитивен подход помага да се проумее начинът на усвояване на знания по чуждия език, да се идентифицират ефективни стратегии и да се повиши мотивацията за прочит и на други книги на чуждия език. Поставянето на цели и активното участие в работата върху задачите създават чувство за постижение, което прави процеса на четене по-приятен и мотивиращ.

Този структуриран подход към екстензивното четене със специфични задачи е предимство за студентите, които се потапят в спецификата на чуждия език, което допринася за усвояването на разнообразен речник, структури на изреченията и идиоматични изрази, както и по-богато езиково изживяване. Активното търсене на непознати думи и изрази и включването им във форум Четенето, в контекста на сюжета на избраните от тях книги, им позволява да разберат как думите се използват естествено в изречения и абзаци. Това помага при разбирането на нюансите и конотациите на думите в различни ситуации. Четенето помага за правилното използване на граматиката и структури на изреченията, затвърждавайки граматическите знания. Екстензивното четене често включва културни елементи, предоставяйки на изучаващите чужди езици представа за обичаите, традициите и перспективите на говорещите езика като роден. В процеса на четене студентите се запознават с „езикова картина на света“, в която „присъства геометрия, наивна физика на времето, наивна етика и психология“ (Георгиева 2015, 220). Съставянето на резюмета подобрява цялостните умения за разбиране при четене. То е от съществено значение за разбирането на сложни текстове на чужд език. Обсъждането на непознати думи и изрази, както и споделянето на резюмета, във форума насърчава устната комуникация на чуждия език. Тази практика подобрява говорните умения. Активното ангажиране с текст на чужд език, като създаване на връзки, извеждане на смисъл и обобщение, допринасят за когнитивното развитие и езиковата гъвкавост.

В заключение, уменията, развивани чрез структурирано екстензивно четене, като критично мислене, ефективна комуникация и поставяне на цели, са преносими в различни академични и професионални контексти. Според Фед (2022) „владеенето на чужди езици отваря … едно огромно поле за реализация в България и в чужбина“. Като цяло, подобен подход не само улеснява усвояването на чуждия езика с цел професионална реализация, но също така насърчава цялостното развитие, културното съзнание и целенасоченото обучение в контекста на чуждоезиковата подготовка на студентите от филологическите специалности.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Георгиева, И., 2015. Изследвания на идеята за времето в различни езикови картини на света (върху материал от българския и руския език). В: Сборник: Славистиката – пътища и перспективи, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, с. 220–232.

Мирчева, Р., 2014. Методически аспекти на обучението по рисуване и живопис във висшите учебни заведения по изобразително изкуство, ИК Гутенберг.

Нейкова, М., 2015. Дейностно-ориентиран подход към изучаването на чужд език в контекста на електронното обучение от смесен тип. Издателство Фараго.

Фед, Т., 2022. Иновативен подход: интегриране на два чужди езика в магистърска програма „Бизнес комуникации“. В: Икономическа интеграция и регионално развитие, сборник научни доклади от V Международна научно-практическа конференция. София: Аскони-Издат, 270–276.

Day, R.R. & Bamford, J, 2002. Top Ten Principles for Teaching Extensive Reading, Reading in a Foreign Language, Vol. 14, No. 2 [Дата на достъп: 10.01.2024 г.]. Достъпен на: http://nflrc.hawaii.edu/rfl/October2002/day/day.html Krashen, S. D., 2011. Free voluntary reading. ABC – CLIO, LLC.

Oxford, R., 2001. Integrated Skills in the ESL/EFL Classroom. ERIC Digest D456670. Washington, DC: ERIC Clearinghouse for ESL Literacy Education. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED456670.pdf [Дата на достъп: 10.01.2024 г.]

Pigada, M., Schmitt, N., 2006. Vocabulary acquisition from extensive reading: A case study. Reading in a Foreign Language, 18, 1–28.

Taguchi, E., Takayasu-Maass, M., & Gorsuch, G. J., 2004. Developing reading fluency in EFL: How assisted repeated reading and extensive reading affect fluency development. Reading in a Foreign Language, 16 (2), 70–96.1.